

PAKKI - SATAKUNNAN MUSEO / INVENTOINTIRAPORTTI

Jämijärven ympäristön rakennusinventointi

Kunta/kunnat: Jämijärvi
Valmistumisvuosi: 2011
Aluetarkenne: Jämijärven keskustaajaman osayleiskaava-alue
Teettjä/rahoittaja: Satakunnan Museo/Pisara -hanke. Omarahoitus: Jämijärven kunta.
Ohjausryhmä: Paikallinen yhteyshenkilö aluearkkitehti Ilmari Mattila
Inventoija: FM Elina Ovaska
Ajankohta: 1.7.-30.8.2011
Inv.alueen tyyppi: maaseutu
Inv. tarkoitus: yleiskaava
Inv. tyyppi: aikavalikoima
Kattavuus: melko kattava

Hankealueen kuvaus

Jämijärven inventointihanke toteutettiin heinä-elokuussa 2011 osana Satakunnan Museon Pisara-hanketta. Kirjoitustyötä jatkettiin osittain syyskuun 2011 puolella.

Inventointialue kattaa Jämijärven järven ympäristön haja-asutusalueen jota rajaa pohjoisessa Jämijärventie ja Ikaalistentie, idässä Pitkäniementie, etelässä Mielahdentie, Jämintie ja Vihuntie sekä lännessä Palokoskentie. Rajaus ei tosin noudata täysin em. tielinjaa, vaan oikaisee joistakin kohdin huomattavasti tien sisäpuolelta, toisaalla taas ulottuu hieman tielinjan ulkopuolelle. Inventoitavat kohteet valittiin tulevan rantayleiskaavan haja-asutusalueelta. Jämijärven kirkonkylä jätettiin kokonaan pois inventoinnista. Inventointialueen kyliä ovat Jämijärvi, Kauppila, Peijari ja Vihu. Inventointikohteita oli kaikkiaan 44 kpl, joista Jämijärven kylään sijoittui 15 kpl, Kauppilaan 12 kpl, Peijariin 3 kpl ja Vihuun 14 kpl. Lisäksi yhdestä kohteesta otettiin mukaan inventoinnin pohjatiedot (Lähteenniemi). Kyseinen kiinteistö sijaitsee Jämijärven kylässä.

Inventoitavat kohteet olivat pääasiassa maa- ja metsätaloustiloja. Mukana inventoinnissa oli kuitenkin myös kolme koulurakennusta (kaksi kouluksi rakennettua) sekä yksi liike-elämää ja yksi urheilutoimintaa varten perustettu kiinteistö/tila. Kantatiloja inventoinnissa oli yhteensä 15 kpl joista 5 kpl Jämijärven kylässä (Hinttu, Jussila, Niemi, Soini ja Tuori), 4 kpl Kauppilan kylässä (Alarämi, Kontti, Mattila [nyk. Välimäki] ja Yli-Rämi) ja 6 kpl Vihun kylässä (Lautaluoma, Maja, Pajulahti, Kivimäki [nyk. Rantamäki], Sauvaniemi ja Vähävihu). Näistä kolme mainitaan jo vuoden 1540 maakirjassa (Soini, Tuori, Kontti).

Inventointialueelle sijoittuvat Jämijärven todennäköisesti varhaisimmat asutussijat, jotka olivat Pitkäniemi myöh. Jämijärvi sekä Kontti. Nämä molemmat ovat mahdollisesti asutettu jo 1300-luvulla. Ensimmäiset kirjalliset tiedot Jämijärven asutuksesta ovat kuitenkin vasta vuodelta 1540. Tällöin mainitaan Jämijärvellä olleen yht. 15 taloa joista Pitkäniemessä 3, Kierikankylässä 4, Kontinkylässä 4, Kauppilassa 2 ja Peijarinkylässä 2.

Inventointialueelle osuvia valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita kulttuurihistoriallista kohteita ovat Hämenkankaan tie, Kontin kulttuurimaisema, Palokoski-Majanlahti-Palolahti kulttuurimaisema sekä Pitkälahden kulttuurimaisema. Näistä Hämenkankaantie on valtakunnallisesti merkittävä.

Inventointityön vaiheiden kuvaus

Jämijärven rakennusinventointi toteutettiin heinä-elokuussa 2011. Kenttätyöt tehtiin heinäkuun aikana, kirjoitustyö elokuun, osittain syyskuun 2011 aikana. Arvotaminen tehtiin lokakuun 2011 alussa.

Inventoitavien kiinteistöjen omistajia informoitiin rakennusinventoinnista kirjeitse, jossa ilmoitettiin inventoinnin ajankohta 2 viikon tarkkuudella. Omistajia haastateltiin mikäli he olivat inventoinnin aikana paikalla tai muuten ottivat yhteyttä. Haastattelutietoa saatiin 31 kohteesta, puhelinhaastattelu tehtiin neljän kiinteistön kohdalla, sähköpostitse saatiin tietoa kolmesta kohteesta. Seitsemästä kiinteistöstä ei saatu lainkaan suullista tietoa.

Inventointi painottui rakennusten ulkoasun inventointiin. Sisätiloja on inventoitu pääpiirteisesti mikäli omistajat ovat tähän suostuneet ja kohteissa on voitu tutustua myös sisätiloihin. Erityisen hyvin säilyneistä sisätiloista, kaakeliuuneista, vanhoista ovista yms. on otettu myös sisäkuvia.

Alkuperäisiä rakennussuunnitelmia ei juurikaan ole ollut saatavilla, sillä Jämijärven rakennuslupakäytäntö ja -arkisto alkaa vasta 1940-luvulta. Myöskään uudempia rakennus- tai muutospiirustuksia ei ole voitu käydä läpi ajanpuutteen takia.

Valintaperusteiden kuvaus

Inventointiin otettiin mukaan inventointialueella sijaitsevat kiinteistöt, joiden päärakennus tai sellaiseksi katsottava oli valmistunut ennen vuotta 1940 tai jossa muuten oli jokin merkittävä rakennus tai rakennelma tätä varhaisemmalta ajalta. Kaikkia ennen vuotta 1940 valmistuneita kohteita ei kuitenkaan ole inventoitu, vaan mikäli kohteen rakennuksia on uusittu, lisärakennettu tai muuten runsaasti muuteltu eikä niillä ole katsottu olevan erityistä historiallista tai kyläkuvallista merkitystä, on ne jätetty kokonaan inventoinnin ulkopuolelle.

Inventoinnissa on mukana myös muutama vuotta 1940 nuorempi kohde, jotka on otettu mukaan hyvän säilyneisyyden, edustavuuden tai kyläkuvallisen merkityksen perusteella. Uusin mukaan otettu kohde on 1960-luvulta.

Inventikohteiden määrä oli rajattava melko tiukasti inventoinnin lyhyen keston takia, eikä inventointiin ole otettu lainkaan kohteita, joista on olemassa jo tietoa (poikkeuksena Kontin aitta).

Inventoinnin alueellinen, ajallinen ja laadullinen kattavuus

Inventointi kattoi pääpiirteittäin koko inventointialueen. Viisi kohdetta jäi toistaiseksi kirjaamatta ylös ajanpuutteen takia (Kauppinen, Kauramäki, Uusikauppila, Haavisto, Ranta) ja yhdestä kohteesta (Lähteenniemi) kirjattiin ylös vain inventoinnin pohjatiedot. Lisäksi yhden kohteen omistajat eivät antaneet lupaa inventoida kohdetta. Pääpaino on ollut alueen vanhemmassa, 1900-luvun alkuvuosiin mennessä rakennetussa ja aiemmin inventoimattomassa rakennuskannassa.

Pääasiallisena rajauksena on pidetty vuotta 1940 siten, että tätä varhaisemmat hyvin tai melko hyvin säilyneet kiinteistöt on pyritty inventoimaan. Lähtökohtana on pidetty pääasiassa päärakennuksen valmistumisaikaa. Vanhassa tilakeskuksessa myös vuoden 1940 jälkeen valmistuneet rakennukset on inventoitu ainakin pääpiirteittäin.

Kaikkien (pää)rakennusten kohdalla kriteerinä pidettiin kohtuullisen alkuperäistä asua. Mikäli

muutoksia oli paljon, kohde jätettiin inventoinnin ulkopuolelle. Mikäli rakennus edusti inventoinnin vanhinta rakennuskantaa, seula oli väljempi kuin uudempien rakennusten kohdalla.

Arvottamismenetelmän kuvaus

Inventointikohteiden arvottaminen tehtiin kenttätöiden päätyttyä lokakuun 2011 alussa. Arvottamiseen osallistuvat inventointityön tehnyt Elina Ovaska sekä Satakunnan museon rakennustutkija Liisa Nummelin.

Arvottamisessa on käytetty yleisesti käytössä olevaa, mm. Museoviraston suosittelemaa arvoluokitusta. Kohteet on jaettu A-, B- ja C-luokkiin pääasiassa niiden rakennushistoriallisten, historiallisten ja mai-semallisten arvojen perusteella. Kohdeluokista seuraavat myös suojelusuositukset.

Arvoluokituksen kuvaus

Rakennusten arvoluokituksessa käytetään Museoviraston rakennushistorian osaston suosittelemaa luokituskäytäntöä, jossa kohteita on arvotettu rakennushistoriallisiin, historiallisiin ja maisemallisiin perustein.

Rakennushistorialliset arvot liittyvät kohteen rakentumisen historiaan (suunnitteluun, muutostöihin) sekä osaltaan myös kohteen arkkitehtuuriin. Historialliset arvot kertovat kohteen mahdollisuudesta ilmentää alueensa historiaa. Näissä voi olla tarkempia mainintoja eri osa-alueista kuten sivistys- tai liikehistoriallisesta arvoista. Maisemalliset arvot liittyvät kohteen sijoittumiseen ympäristöönsä.

Arvotuksen ohella kohteet on luokiteltu kolmeen luokkaan:

A - suojeltava kohde

B - lievemmin suojeltava kohde

C - kohde voidaan jättää suojelun ulkopuolelle

Kohteiden luokittelun tarkoitus on toisaalta jäsentää inventointikohteiden keskinäisiä suhteita ja toisaalta ilmentää niiden merkitystä sekä inventointialueen sisällä että suhteessa muihin alueisiin. Käytännössä A-merkintä viittää sr-kaavamerkintään ja B-merkintä /s-kaavamerkintään. Tämän inventointihankkeen yhteydessä ei arvottamisessa kuitenkaan ole puututtu kohteiden mahdolliseen kaavalliseen suojeluun, vaan kohteet on arvotettu pelkästään kohteista itsestään käsin.

A/B/C -luokituksen, jossa mainitaan myös suojelutavoitteet, on siten tarkoitus ilmaista, mitkä kohteet pelkästään kulttuurihistoriallisiin, maisemallisiin tai muun vastaavan perustelun mukaan ovat kohteita, jotka olisivat suojelun arvoisia. Kaavallinen suojelu ja siihen liittyvä intressivertailu jää mahdolliseen varsinaiseen kaavoitustyöhön ja päätöksentekoon. Lisäksi on huomattava, että vaikkakin C-luokituksen kohdalla todetaan, että ko. kohde voidaan jättää suojelun ulkopuolelle, ei luokitus silti tarkoita, että kohde olisi kulttuurihistoriallisesta arvoton. Kohde voi silti olla maisemallisesti tai muuten kulttuurihistoriallisesti tärkeä, mutta ei niin merkittävässä määrin, että kaavallinen suojelu oli perusteltua. Kunnan suunnitelmassa oli inventointihetkellä valmistaa inventoidulle alueelle lähiaikoina rantayleiskaava joka sieltä puuttuu kokonaan. Itse asiassa inventointialue oli inventointihetkellä lähes täysin kaavoittamaton; alueella oli voimassa vain Mielähti-Pitkälähti ranta-asemakaava (kv hyv 26.4.2010), joka osuu kahden inventoidun kiinteistön kohdalle (Tuori, Lahti).

Inventoitujen kohteiden osalta on myös pyritty kohteittain kirjaamaan ylös omistajien ajatuksia rakennusten tulevaisuudesta. Jämijärvellä ei ilmeisesti ole käyty kovin paljon yleisiä keskusteluja

kyläkuvasta ja alueen vanhan rakennuskannan merkityksestä, mutta nyt vaikutti siltä, että alueella saattettaisiin kaivata tietoa kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kunnostustavoista ja -materiaaleista. Kontin kansakoululla järjestettiin syyskuussa 2011 Rakennuskulttuuritalo Toivon organisoima rakennuskorjauspäivä, joka oli ilmeisen menestyksellinen ja onnistunut.

Jämijärven rakennusinventoinnissa oli kohteita kaikkiaan 45, joista A-luokitettuja 11 kohdetta ja B-luokitettuja 25 kpl. Muut ovat C-luokitettuja.

A-kohteita, eli kohteita, jotka suositellaan kaavassa merkittäväksi kohdemerkinnällä (sr) ovat:

Aho (ent. Kauppilan koulu)
Kontinkylän kansakoulutila
Lautaluoma
Maja
Mäkipää
Rantamäki (Kivimäki)
Riitahuhta (Palokosken koulu)
Sakkila
Sauvaniemi
Teelmäki
Vähävihu

Kohdemerkinnällä sr tähdätään yksittäisen rakennuksen suojeluun.

B-kohteita, eli kohteita, jotka suositellaan kaavassa merkittäväksi /s -kohteiksi ovat:

Ahomäki
Alarämi
Hinttu
Impivaara
Jussila
Kankaanmaa
Kontti
Korpi
Kuoppala
Lahti
Luoma
Pajulahti
Palomäki
Pihlajamäki (ent. kauppa)
Pihlajamäki
Rantala
Rantavihu
Saarinen
Salo
Sihvonmäki (Kalliomäki)
Soini
Uusitalo
Välimäki (Mattila)
Yli-Rämi

B-luokiteltuihin kohteihin on luettu em. 24 kohteen lisäksi myös suurin osa A-luokitelluista kohteista, sillä niissä esitetään tiettyjen rakennusten sr-merkinnän lisäksi myös pihapiirin säilyttävää /s -merkintää. /s-merkintä tähtääkin ko. alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävän ympäristön säilymiseen. Sillä veloitetaan kyläkuvan kannalta merkittävien rakennusten luonteen säilyttämiseen mahdollisissa muutos- ja rakennustöissä, ja mahdollistetaan puuttuminen rakennusten purkamis- ja muutostilanteisiin pihapiirissä.